

Aminolýza sacharózy (VI)

Reakcia sacharózy s vodnými roztokmi β -aminopropionitrilu za zvýšených teplôt

I. JEŽO, I. LUŽÁK

*Oddelenie chémie monosacharidov a oligosacharidov Chemického ústavu Slovenskej akadémie
vied, Bratislava*

Pri reakcii sacharózy s β -aminopropionitrilom vo vodných roztokoch a za zvýšených teplôt vzniká zmes heterocyklických zlúčenín, z ktorých sme izolovali a identifikovali 2-metylpyrazín, 2,5-dimetylpyrazín, 2-metyl-1,4(?) -dihidropyrazín, 4(5)-metylimidazol a 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)-1,4-dihidropyrazín.

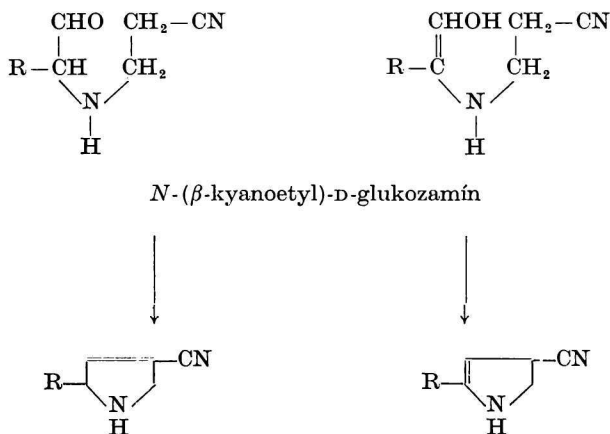
Súčasne s tvorbou týchto zlúčenín dochádza v značnej miere k dismutácii východiskového β -aminopropionitrilu a tým k tvorbe bis (2-kyanoetyl) amínu.

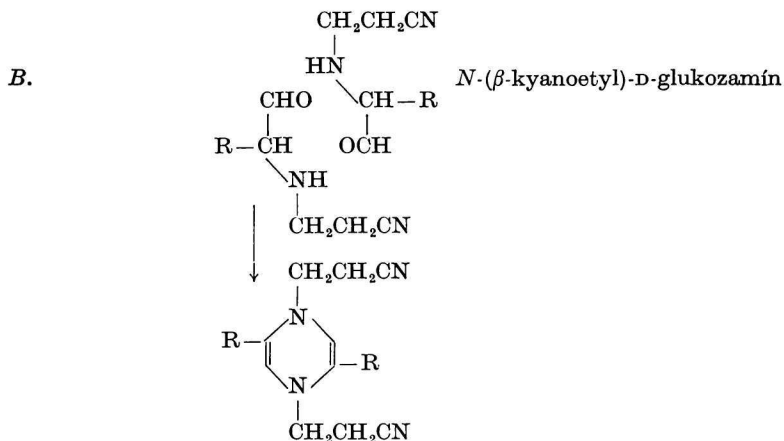
Vznik uvedených zlúčenín sme vysvetlili pomocou reakčného mechanizmu, ktorý sme navrhli pre reakciu sacharózy s vodnými roztokmi amoniaku za zvýšených teplôt.

Vychádzajúc z predstáv reakčného mechanizmu [1], výsledkom reakcie sacharózy s β -aminopropionitrilom mala byť zmes derivátov Δ_2 -pyrolínu, resp. Δ_3 -pyrolínu a derivátov čiastočne hydrogenovaných pyrazínov.

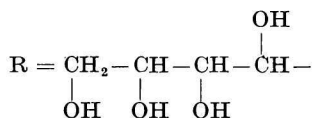
Hydrolýza sacharózy na príslušné monosacharidy a ich kondenzácia s β -aminopropionitrilom zrejme vedie najprv k tvorbe *N*-(β -kyanoetyl)substituovaných derivátov aminohexóz. V ďalšom reakčnom stupni možno pri týchto zlúčeninách očakávať buď intramolekulovú kondenzáciu a tým vznik derivátov Δ_2 -pyrolínu, resp. Δ_3 -pyrolínu, alebo intermolekulovú kondenzáciu a potom v zmysle [1] tvorbu derivátov 1,4-dihidropyrazínu:

A.

kde

(Analogický priebeh reakcií možno predpokladať aj pri *N*-(β-kyanoetyl)-D-fruktozamíne.)

S ohľadom na skutočnosť, že sme prítomnosť nijakých derivátov pyrolu nemohli v reakčnej zmesi dokázať, domnievame sa, že nepatrná bazicita východiskového β-aminopropionitrilu ($K_B = 5 \cdot 10^{-7}$; $pK = 6,3$ pri 25 °C) je príčinou toho, že k intramolekulovej kondenzácii pravdepodobne vôbec nedochádza.

Z doterajších pozorovaní je známe, že β-aminopropionitril môže podľahnúť dismutácii vplyvom vlhkosti [2], ako aj vplyvom teploty [3], a to v zmysle reakcie

prípadne

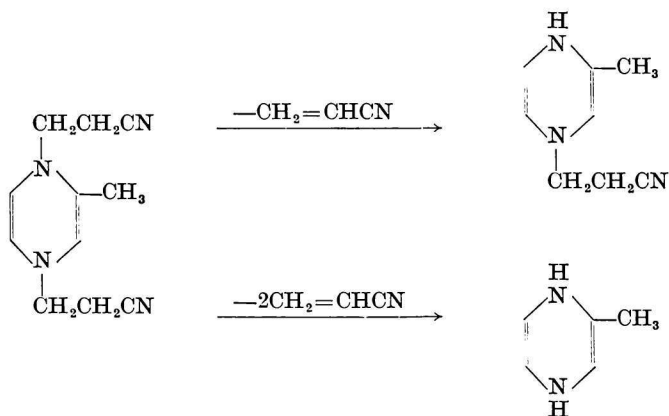

Túto skutočnosť sa nám podarilo izoláciou bis(2-kyanoetyl)amínu z reakčnej zmesi experimentálne potvrdiť.

V amoniaku, ktorý sa touto dismutáciou uvoľňuje, vidíme potom jednu z látok, ktorá má podľa [1] genetický súvis s 2-metylpyrazínom, 2,5-dimetylpyrazínom a 4(5)-metylimidazolom.

S ohľadom na to, že reakciou vodných roztokov amoniaku so sacharózou vznikajú prakticky len úplne nenasýtené heterocyklické zlúčeniny [1], vysvetľujeme si prítomnosť 2-metyl-1,4(?)-dihdropyrazínu a 2-metyl-4-(β-

-kynoetyl)-1,4-dihydropyrazínu v reakčnej zmesi tak, že pôvodne vzniknutý 2-metyl-1,4-bis(β -kynoetyl)-1,4-dihydropyrazín je termolabilný a za uvoľnenia akrylonitrilu poskytuje uvedené 1,4-dihydropyrazínové deriváty:

Štruktúru 2-metyl-1,4(?)-dihydropyrazínu sme dokázali tak, že sme skúmanú látku previedli katalytickou hydrogenáciou na príslušný piperazínový derivát, ktorý sme jednoznačne definovali.

Reakciou akrylonitrilu s 2-metyl-piperazínom vzniká zmes látok, v ktorej analogicky so [4] je najnižšie vrúcim produktom 2-metyl-4-(β -kynoetyl)-piperazín. Fyzikálnochemické konštanty tejto zlúčeniny sme porovnali s produktom hydrogenácie skúmaného 2-metyl-4-(β -kynoetyl)-1,4-dihydropyrazínu a potvrdili sme identitu oboch zlúčenín.

Experimentálna časť

Všetky body topenia a body varu sú nekorigované.

Pracovný postup

Do roztoku 50 g (0,146 mólu) sacharózy v 250 ml vody sa pridá 70 g (1 mól) β -aminopropionitrilu [5] a reakčná zmes sa 18 hodín varí pod spätným chladičom. Po skončení reakcie a nasýtení reakčnej zmesi bezvodou potašou sa vylúčený produkt vyextrahuje chloroformom, extrakt sa vysuší bezvodou potašou, rozpúšťadlo sa oddestiluje a destiláčny zvyšok sa frakciuje, pričom sa chytajú frakcie:

- I. frakcia s b. v.₁₀ = do 80 °C (6,40 g),
- II. frakcia s b. v.₁₀ = nad 80 °C (10,67 g).

Frakčná destilácia a zloženie frakcie I

Destiláty s bodom varu do 80 °C/10 torr (27,0 g) sme podrobili frakčnej destilácii, pričom sme získali podiely, zhrnuté v tab. 1.

Tabuľka 1
Frakčná destilácia a zloženie frakcie I

B. v./10 torr °C	Výťažok		Zloženie frakcie
	g	%	
do 45	2,00	7,57	zmes 2-metylpyrazínu a 2,5-dimetylpyrazínu ^{a)}
45—60	12,75	48,30	2-metyl-1,4(?)-dihydropyrazín ^{b)}
60—75	3,20	12,12	medzifrakcia
75—77	8,45	32,01	β -aminopropionitril ^{c)}

V súhlase s experimentálnou časťou označujú *a*–*c* jednotlivé frakcie.

a) Zmes 2-metylpyrazínu a 2,5-dimetylpyrazínu

Zmes báz sme previedli na pikráty, ktoré sme frakčnou kryštalizáciou rozdelili v pomere asi 3 : 1 na pikrát 2-metylpyrazínu a na pikrát 2,5-dimetylpyrazínu.

i) 2-Metylpyrazín

B. v.₇₅₁ = 132 – 134 °C; n_D^{20} = 1,5056; b. t._{pikrát} = 132 – 133 °C (etanol).

Pre $C_5H_6N_2 \cdot C_6H_3N_3O_7$ ($M = 323,22$)

vypočítané: 40,87 % C, 2,80 % H, 21,67 % N;
zistené: 40,79 % C, 2,86 % H, 21,73 % N.

Zmesný bod topenia skúmaného pikrátu s autentickým pikrátom [1] nevykazoval nijakú depresiu.

Literatúra [6] udáva b. v.₇₆₁ = 135 – 137 °C (korr); $n_D^{18,7}$ = 1,5067; b. t._{pikrát} = 133 °C.

ii) 2,5-Dimetylpyrazín

B. v.₇₅₁ = 152 – 154 °C; n_D^{20} = 1,5040; b. t._{pikrát} = 155 – 156 °C (voda).

Pre $C_6H_8N_2 \cdot C_6H_3N_3O_7$ ($M = 337,25$)

vypočítané: 42,74 % C, 3,29 % H, 20,77 % N;
zistené: 42,71 % C, 3,30 % H, 20,79 % N.

Pri stanovení zmesného bodu topenia skúmaného pikrátu s autentickým pikrátom [1] sme nepozorovali nijakú depresiu.

Literatúra [7] udáva b. v.₇₆₀ = 154 °C; $n_D^{23,6}$ = 1,4992; b. t._{pikrát} = 157 °C.

b) 2-Metyl-1,4(?)-dihydropyrazín

Redestiláciou prečistený produkt má b. v.₁₀ = 45 – 48 °C; n_D^{20} = 1,5000; d_4^{20} = 1,0042; b. t._{pikrát} = 172 °C (etanol); b. t._{1/2H₂PtCl₄} = do 300 °C sa netopí (r) (zriedený etanol).

Pre $C_5H_8N_2 \cdot C_6H_3N_3O_7$ ($M = 325,24$)

vypočítané: 40,62 % C, 3,41 % H, 21,54 % N;
zistené: 40,60 % C, 3,60 % H, 21,43 % N.

Pre $C_3H_8N_2 \cdot 1/2H_2PtCl_6$ ($M = 301,05$)

vypočítané: 32,63 % Pt;

zistené: 32,86 % Pt.

Katalytickou hydrogenáciou skúmanej bázy v absolútnom etanole za použitia Adamsovho katalyzátora sa získa v 82 % výťažkoch 2-metylpiperazín o b. $v_{749} = 152$ až 153 °C; b. $t_{báza} = 62$ °C; b. $t_{2HCl} = 248$ °C (etanol); b. $t_{2pikrát} = 277 - 278$ °C (r) (etanol); b. $t_{H_2PtCl_6} = 263 - 264$ °C (r) (zriedený etanol).

Pre $C_5H_{12}N_2 \cdot 2C_6H_3N_3O_7$ ($M = 558,37$)

vypočítané: 36,56 % C, 3,25 % H, 20,07 % N;

zistené: 36,72 % C, 3,47 % H, 19,95 % N.

Literatúra [8] udáva b. $v. = 155 - 155,5$ °C; b. $t_{2HCl} = 248 - 249$ °C; b. $t_{2pikrát} = 276 - 278$ °C.

Literatúra [9] udáva b. $v_{758} = 151$ °C; b. $t. = 62$ °C.

c) β -Aminopropionitril

Redestiláciou prečistený produkt má b. $v_{10} = 73 - 74$ °C; $n_D^{27} = 1,4367$; b. $t_{pikrát} = 181 - 182$ °C (etanol).

Pre $C_3H_6N_2 \cdot C_6H_3N_3O_7$ ($M = 299,20$)

vypočítané: 36,13 % C, 3,03 % H, 23,41 % N;

zistené: 36,21 % C, 3,01 % H, 23,29 % N.

Zmesný bod topenia skúmaného pikrátu s autentickým pikrátom β -aminopropionitrilu [10] nevykazoval nijakú depresiu.

Literatúra [5] udáva b. $v_{16} = 79 - 81$ °C.

Literatúra [10] udáva b. $t_{pikrát} = 178$ °C; $n_D^{20} = 1,4396$.

Frakčná destilácia a zloženie frakcie II

Destiláty s bodom varu nad 80 °C/10 torr (54 g) sme podrobili frakčnej destilácii a získané podiely sme zhrnuli do tab. 2.

d) Zmes 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)-1,4-dihydropyrazínu a 4(5)-metylimidazolu

Zmes látok o b. $v_{0,1} = 90 - 125$ °C sme frakčnou destiláciou rozdelili na 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)-1,4-dihydropyrazín (3,9 g) a 4(5)-metylimidazol (0,8 g).

i) 2-Metyl-4-(β -kyanoetyl)-1,4-dihydropyrazín

B. $v_{e,v1} = 103 - 105$ °C; $n_D^{20} = 1,5016$; b. $t_{pikrát} =$ olej; b. $t_{H_2PtCl_6} =$ olej.

Pre $C_8H_{11}N_3$ ($M = 149,19$)

vypočítané: 64,40 % C, 7,43 % H, 28,17 % N;

zistené: 64,53 % C, 7,37 % H, 28,25 % N.

Katalytickou hydrogenáciou východiskovej bázy v absolútnom etanole za použitia Adamsovho katalyzátora sa získa v 81 % výťažkoch 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)piperazín o b. $v_{10} = 136 - 138$ °C; b. $t_{2pikrát} = 216 - 218$ °C (r) (voda); $n_D^{20} = 1,4857$.

Zmesný bod topenia získaného pikrátu s pikrátom kontrolnej vzorky (pozri nižšie) nevykazoval nijakú depresiu.

Tabuľka 2
Frakčná destilácia a zloženie frakcie II

B. v./0,1 torr °C	Výťažok		Zloženie frakcie
	g	%	
do 90	2,00	3,71	medzifrakcia
90—125	5,25	9,73	zmes 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)-1,4-dihydropyrazínu a 4(5)-metylimidazolu ^{d)}
125—130	2,70	5,00	medzifrakcia
130—140	31,49	58,38	bis(2-kyanoetyl)amín ^{e)}
	12,50	23,17	destilačný zvyšok

V súhlase s experimentálnou časťou označujú *d*–*e* jednotlivé frakcie.

Príprava kontrolnej vzorky 2-metyl-4-(β -kyanoetyl)piperazínu

Do roztoku 26 g (0,26 mólu) 2-metylpiperazínu v 50 ml 96 % etanolu sa pomaly pridá 10,6 g (0,2 mólu) akrylonitrilu. Po 12 hodinovom státi pri laboratórnej teplote sa reakčná zmes podrobí vákuovej frakčnej destilácii, čím sa získa 14,7 g, t. j. 48 % produktu o b. v.₁₀ = 136 – 137 °C; n_D^{19} = 1,4854; b. t._{2pikrát} = 217 – 218 °C (r) (voda); b. t._{H₂PtCl₆} = 263 – 264 °C (r) (80 % etanol).

Pre C₈H₁₅N₃ · 2C₆H₃N₃O₇ (*M* = 611,44)

vypočítané: 39,28 % C, 3,46 % H, 20,62 % N;

zistené: 39,31 % C, 3,42 % H, 20,57 % N.

Pre C₈H₁₅N₃ · H₂PtCl₆ · 2H₂O (*M* = 599,10)

vypočítané: 32,55 % Pt;

zistené: 32,42 % Pt.

ii) 4(5)-Metylimidazol

B. v._{0,01} = 120 – 122 °C; b. t. = 56 °C; b. t._{pikrát} = 159 – 160 °C (voda); b. t._{1/2H₂PtCl₆} = 205 – 206 °C (r) (zriedený etanol).

Pre C₄H₆N₂ · C₆H₃N₃O₇ (*M* = 311,21)

vypočítané: 38,59 % C, 2,91 % H, 22,51 % N;

zistené: 38,64 % C, 3,04 % H, 22,47 % N.

Literatúra [11] udáva b. v._{0,01} = 263 °C, resp. b. v._{0,01} = 120 – 125 °C.

Literatúra [12] udáva b. t. = 56 °C.

Literatúra [13, 14] udáva b. t._{pikrát} = 161 – 162 °C; b. t._{1/2H₂PtCl₆} = 206 °C.

e) Bis(2-kyanoetyl)amín

Redestiláciou prečistený produkt má b. v._{0,1} = 130 – 131 °C; n_D^{20} = 1,4635; b. t._{HCl} = 146 – 148 °C (etanol).

Pre $C_8H_9N_3$ ($M = 123,15$)

vypočítané:	58,51 % C,	7,36 % H,	34,12 % N;
zistené:	58,59 % C,	7,50 % H,	34,05 % N.

Literatúra [15] udáva b. v.₂₂ = 209 — 211 °C; $n_D^{20} = 1,4630$; b. t._{HCl} = 147 — 148 °C.

Ďakujeme A. Pufflerovej a O. Juríkovej za elementárne analýzy, A. Sedlákovi za stanovenie niektorých fyzikálnochemických konštant skúmaných látok. Na experimentálnej časti spolupracovali Z. Matka a P. Gregor.

АМИНОЛИЗ САХАРОЗЫ (VI)

РЕАКЦИЯ САХАРОЗЫ С ВОДНЫМИ РАСТВОРАМИ β -АМИНОПРОПИОНИТРИЛА ПРИ ПОВЫШЕННЫХ ТЕМПЕРАТУРАХ

И. Ежо, И. Лужак

Отдел химии моносахаридов и олигосахаридов Химического института Словацкой академии наук, Братислава

При реакции сахарозы с β -аминопропионитрилом в водных растворах при повышенных температурах образуется смесь гетероциклических соединений, из которой мы изолировали и идентифицировали 2-метилпиразин, 2,5-диметилпиразин, 2-метил-1,4(?)-дигидропиразин, 4(5)-метилимидазол и 2-метил-4-(β -цианоэтил)-1,4-дигидропиразин.

Одновременно с образованием этих соединений происходит в значительной степени дисмутация исходного β -аминопропионитрила и тем самым образуется бис(2-цианоэтил)-амин.

Образование выше приведенных соединений мы объяснили с помощью реакционного механизма, предложенного нами для реакции сахарозы с водными растворами аммиака при повышенных температурах.

Preložil M. Fedoroňko

AMINOLYSE DER SACCHAROSE (VI)

REAKTION DER SACCHAROSE MIT EINER WÄSSERIGEN β -AMINOPROPIONITRILLÖSUNG BEI ERHÖHTEN TEMPERATUREN

I. Ježo, I. Lužák

Chemisches Institut der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Abteilung für Chemie der Monosaccharide und Oligosaccharide, Bratislava

Bei der Reaktion der Saccharose mit β -Aminopropionitril in wässrigen Lösungen und bei erhöhten Temperaturen entsteht ein Gemisch heterozyklischer Verbindungen, von denen 2-Methylpyrazin, 2,5-Dimethylpyrazin, 2-Methyl-1,4(?)-dihydropyrazin, 4(5)-Methylimidazol und 2-Methyl-4-(β -cyanoäthyl)-1,4-dihydropyrazin isoliert und identifiziert wurden.

Gleichzeitig mit der Bildung dieser Verbindungen erfolgt in hohem Maße die Dismutation des Ausgangs- β -aminopropionitrils und dadurch die Bildung des Bis(2-cyanoäthyl)-amins.

Die Bildung der obenangeführten Verbindungen wird mit Hilfe eines Reaktionsmechanismus erklärt, wie dieser für die Reaktion der Saccharose mit wässrigen Ammoniaklösungen bei erhöhten Temperaturen vorgeschlagen wurde.

Preložil M. Liška

LITERATÚRA

1. Ježo I., *Chem. zvesti* **17**, 126 (1963).
2. Adkins H., Caffrey J. M., *Organic Syntheses*, Coll. Vol. **3**, 94 (1955).
3. Buson H. A., *Organic Reactions* **5**, 83 (1949). J. Wiley & Sons, New York.
4. Ježo I., Lužák I., *Chem. zvesti* **18**, 837 (1964).
5. Buck S. R., Ford J. H., Wise E. C., *J. Am. Chem. Soc.* **67**, 93 (1945).
6. Brandes P., Stoehr C., *J. prakt. Chem.* **54**, 486 (1896).
7. Stoehr C., *J. prakt. Chem.* **39—40**, 461 (1889).
8. Stoehr C., *J. prakt. Chem.* **51**, 472 (1895).
9. Esch W., Marckwald W., *Ber.* **33**, 762 (1900).
10. Whitmore F. C., Mosher H. S., Adams R. R., Taylor R. B., Chapin E. C., Weisel Ch., Yanko W., *J. Am. Chem. Soc.* **66**, 725 (1944).
11. Gabriel S., Pinkus G., *Ber.* **26**, 2205 (1893).
12. Dedichen G., *Ber.* **39**, 1842 (1906).
13. Inouye K., *Ber.* **40**, 1892 (1907).
14. Windaus A., Knoop F., *Ber.* **38**, 1166 (1905); D. R. pat. 183 588 (1905); *Frdl.* **8**, 57 (1905—1907).
15. Terentiev A. P., Chursina K. J., Kost A. N., *Ž. obšč. chim.* **20**, 1073 (1950).

Do redakcie došlo 22. 2. 1965
V revidovanej podobe 12. 7. 1965

Adresa autorov:

Doc. dr. inž. Ivan Ježo, CSc., inž. Ivan Lužák, Oddelenie chémie monosacharidov a oligosacharidov Chemického ústavu SAV, Bratislava, Mlynské nivy 37.